

Gennemgang af de enkelte indsatsområder

Hver gennemgang indledes med en baggrundstale og en sammenfatning. I gennemgangen af svarene er forvaltningens kommentarer markeret med kursiv.

En mere rummelig skole

Baggrund

Arbejdet med rummelighed i folkeskolen indebærer en styrkelse af skolens undervisningsformer og særlige støtteaktiviteter til elever er en del af indsatsen. En sådan indsats understøttes af Uddannelses- og Ungdomsforvaltningen gennem målrettede ressourcetildelinger og særlige efter- og videreuddannelsesforløb for lærere og pædagoger. Samtidig er bevægelsen et centralt fokus for PPR's arbejde.

Konkret deltager 39 skoler i udviklingsprogrammet 'Et godt skoleliv for alle', som indgår i en samlet evaluering af udviklingsprogrammerne. Programmets formål er at udvikle normalundervisningen, så den i højere grad kan støtte børn med særlige behov. En styrkelse af skolens arbejde med mønsterbrydning af den negative sociale arv er et større indsatsområde, hvor samtlige skoler har fået ressourcer. Tilsvarende kan nævnes lektiecafé-/elevcenterordningen, men spørgsmål om denne indgår ikke, da der er udarbejdet en selvstændig evaluering, som ligeledes fremlægges på dette udvalgsmøde.

Sammenfatning

Skolerne har i stort omfang igangsat indsatser for at understøtte den rummelige skole, og skolelederne oplever at lærerne er blevet bedre til at undervise børn med særlige behov i normalundervisningen. Og tilsvarende er andelen af børn, der modtager specialundervisning uden for klassens rammer, blevet nedskrevet. Ligeledes oplever cirka halvdelen af skolelederne at mønsterbrydningsindsatsen har givet et mærkbart løft til en gruppe af børn. Der er tegn på, at skolerne i stort omfang har eller er på vej med at ændre deres pædagogiske praksis f.eks. med forbyggende indsatser til gavn for de udsatte børn og børn med faglige og/eller sociale problemer.

Forældresamarbejdet er også på vej, men forvaltningen anbefaler at skolerne opfordrer skolebestyrelserne til at tage fat på principperne for skolens specialundervisning. Kun 14% af skolerne har udarbejdet eller revideret disse inden for de sidste tre år.

Der er delte oplevelser omkring mønsterbrydningsindsatsens betydning. Ca. halvdelen af skolelederne oplever et mærkbart løft

Gennemgang af svarene

Skolens rummelighed - specialundervisning og normalundervisning

91% af skolelederne vurderer at skolens lærere i høj eller i nogen grad er blevet bedre til at undervise elever med særlige behov i normalundervisningen. Kun 9% svarer i mindre grad. Mht. en nedskrivning af antallet af børn i specialundervisningen uden for klassens rammer svarer 62%, at det i høj eller i nogen grad er lykkedes gennem en forebyggende og/eller foregribende indsats. Men 33% oplever det i mindre grad og 5% slet ikke.

Et øget fokus på den forebyggende og den foregribende indsats fremgår også af **besvarelsen fra lærergruppen**. Knap 80% af funktionslærerne i Specialcentret har tilkendegivet, at specialcentret har øget sin rådgivende virksomhed i forhold til skolens lærere i almenundervisningen.

Ser vi konkret på andelen af børn uden for klassens rammer sidste år, har 26% **af lærerne** svaret, at mellem 75-100% af specialundervisningen gennemføres uden for klassens rammer. Samlet set har 71% af lærerne i undersøgelsen svaret, at mindst 50% af specialundervisningen sidste år blev gennemført uden for klassens rammer.

På 82% af de 33 skoler udtrykker funktionslærerne, at skolen inden for de sidste tre år én eller flere gange har haft en samlet debat om skolens rummelighed. Men på 18% har det ikke været tilfældet.

Forvaltningen vurderer, at disse positive resultater er udtryk for en ændret brug af ressourcerne med fokus på det forebyggende og foregribende. Tilsvarende har specialcentret inden for de sidste i stort omfang øget sin rådgivende virksomhed.

En landsdækkende undersøgelse fra Danmarks Pædagogiske Universitet fra efteråret 2004 viser, at mere end halvdelen af de elever, der modtager specialundervisning, bliver undervist uden for klassen i skoletiden. Besvarelsene fra kun ca. halvdelen af skolernes lærere tyder på en lignende tendens i København. Undervisningsministeren har bekendtgjort, at han for skoleåret 2006/2007 agter at ændre specialundervisningsbekendtgørelsen, med henblik på at den del af specialundervisningen, der ikke gives integreret i klassens almindelige undervisning, fortrinsvis gives uden for den almindelige undervisnings rammer. Uddannelses- og Ungdomsudvalget besluttede den 27. april 2005 i forbindelse med opfølgningen på PISA ”at skolerne i samarbejde med forvaltningen og i respekt for den enkelte elevs behov sikrer en væsentlig reduktion af den tid, hvor eleverne tages ud af normalundervisningen som led i specialundervisning eller undervisning i dansk som andetsprog.”

Skolernes øvrige brug af midler til støtteforanstaltninger (som mønsterbrydningstimer, lektiecafé og sprogcenter) har betydning også for håndtering af børn med særlige behov / udsatte børn. Mønsterbrydningsressourcen anvendes i stort omfang til en forebyggende indsats i klasserne.

Kun 14% af skolerne i undersøgelsen har svaret ja til, at skolebestyrelsen har udarbejdet eller revideret principperne for specialundervisning inden for de sidste tre år. 86% har ikke gjort det.

Efter folkeskolelovens § 44 fastlægger skolebestyrelsen principper for skolens virksomhed, herunder for specialundervisning på skole.n At dette kun i begrænset omfang finder sted, står i kontrast til ledelsens oplevelse af praksisændringer. Det er dog muligt, at en række af de skoler, der har svaret nej, tidligere har fastlagt principperne. At skolebestyrelsen fastlægger principperne er også en del af grundlaget for forældresamarbejdet. Som led PPR´s og skoleledernes drøftelser om specialundervisning vil det være nærliggende at sætte fokus på skolebestyrelsens principper og brugen af dem.

Ser vi på, hvordan specialundervisningen gennemføres, **svarer funktionslærerne**, at 85% i høj eller i nogen grad gennemføres med udgangspunkt i en skriftlig procedure. 74% svarer, at der i høj

eller i nogen grad er opfølgende arbejde efter endt specialundervisningsforløb med specialcenterlærere og lærere i almenundervisningen. Men 26% svarer i mindre grad.

Fleksibilitet er vigtig for at kunne håndtere børn med særlige behov i specialundervisningen, og 82% af lærerne udtrykker da også at skolens specialundervisning i høj eller i nogen grad er blevet mere fleksibel i løbet af de sidste tre år. På de 33 skoler i lærerundersøgelsen udtrykker 84%, at forældrene i høj eller i nogen grad inddrages i samarbejdet om specialundervisningen. Men 16% af lærerne svarer i mindre grad.

Inddragelse af forældrene i forbindelse med tilrettelæggelsen er et specialundervisningsforløb er et lovkrav. Det er så bemærkelsesværdigt, at 16% af lærerne svarer, at de i mindre grad inddrager forældrene. Lærernes besvarelser viser, at skolerne i deres konkrete tilrettelæggelse er godt på vej.

Mønsterbrydningsindsats

55% af lederne oplever i høj eller i nogen grad, at skolens mønsterbrydningsindsats har medført et mærkbart løft for en bestemt gruppe af børn. Men 39% udtrykker, at det kun er i mindre grad og 5 svaret: slet ikke. Der er stor spredning på aktiviteter, men mht. organisering er der nogenlunde lige mange af hver type: generelle aktiviteter (som f.eks. lektiecafé/elevercenter, trivselsdage og antimobning), gruppe af elever (som f.eks. AKT- indsats på særlige hold) og enkelt elever (som f.eks. opsøgende forældresamarbejde). *Tidligere tilbagemeldinger fra skolerne på mønsterbrydningsindsatsen viser tilsvarende fordeling og en stor bredde i forhold til specifikke initiativer på området. Denne bredde tydeliggør en stor mangfoldighed i forhold til mulighederne. Samtidig viser bredden også på nogle skoler en form for eksperimentarium, der er afprøvende i forhold til nye typer af tiltag – f.eks. gennem ansættelse af nye faggrupper i skolen.*

På 52% af skolerne svarer skolelederne, at forældrene inddrages i høj eller nogen grad i samarbejdet om skolens mønsterbrydningsindsats. Men 42% svarer i mindre grad og 7% slet ikke.

Indsatsen omkring mønsterbrydning er en længere proces – og evalueringen af den hidtidige indsats, der gennemføres i foråret 2006, vil fokusere på at tydeliggøre best-practice på området. Herunder hvordan skolens mønsterbrydningsindsats spiller sammen med øvrige støtteforanstaltninger – på skolen og i lokalområdet.

Et øget forældresamarbejde, herunder det opfølgende arbejde, er en central del af Kvalitetsløft til folkeskolen som opfølgning på PISA undersøgelsen. Hermed vil forældresamarbejdet blive styrket som led i en samlet indsats for udsatte børn. Behovet for denne indsats understøttes af skoleledernes besvarelser, hvor kun ca. halvdelen af skolerne i dag inddrager forældrene i mønsterbrydningsindsatsen.

Samtænkning

Baggrund

I juni 2000 besluttede Uddannelses- og Ungdomsudvalget: "at den enkelte skole og de til skolen knyttede fritidshjem/KKFO i løbet af tre år som minimum skal foranstalte fælles planlægning og fælles mødeafholdelse, herunder fælles koordinering af pædagogiske mål for børnenes udvikling samt fælles aktiviteter og fælles anvendelse af de fysiske rammer" Samtænkningen retter sig mod indskolingen, som dækker børnehaveklasse til 3. klasse.

Samtænkningen mellem skoler og fritidsinstitutioner blev midtvejsevalueret primo 2003. Som konsekvens af denne evaluering vedtog udvalget den 8. oktober en række nye principper for samtænkningen. Samtænkningen skal evalueres igen i 2007.

Det skal udtrykkelig nævnes, at fritidsinstitutioner *ikke* indgår i spørgeskemaundersøgelsen.

Sammenfatning

Generelt giver gennemgangen af besvarelserne anledning til at overveje, om samtænkningen kan gribes an på en anden måde, end det hidtil er sket. Fx:

- antimobningspolitik + sorg- og kriseplaner som obligatoriske samarbejdsområder med henblik på fælles planer
- Mindst en fælles årlig forældresamtale pr. klasse og generelt koordineret forældresamarbejde
- Samarbejde om børnenes trivsel og udvikling i skole og institution. Kontinuerlig mødevirksomhed mellem lærere og pædagoger vedrørende fælles børn og oplysning om igangværende og kommende aktiviteter, herunder afstemning af aktiviteter, således at der skabes sammenhæng og at det undgås, at børnene f.eks. oplever de samme temaer taget op på h.h.v. fritidsinstitution og skole på forskellige tidspunkter i året.
- Fælles projekter, der sigter på både indlæring og socialisering.
- Tidsforbruget planlægges efter aktiviteten og ikke omvendt.

Gennemgang af lærernes svar

På 10% af skolerne samarbejder lærerne slet ikke med pædagogerne om det enkelte barn efter aftalt procedure. 19% samarbejder i høj grad, mens langt den største gruppe, 48%, i nogen grad samarbejder med pædagogerne efter aftalt procedure.

Det væsentlige i spørgsmålet er, om der samarbejdes efter aftalt procedure. Her er må det siges at være meget upræcist, at 71% af skolerne og institutionerne kun i mindre eller nogen grad har aftalt procedurer for samarbejdet.

På 53% af skolerne gennemfører lærere og pædagoger slet ikke fælles forældresamtaler. 12 skoler gennemfører i høj grad fælles forældresamtaler, mens 36% i nogen eller i mindre grad afholder fælles samtaler.

Principperne for samtænkningen foreskriver i afsnittet om forældreindflydelse, at forældrene inddrages i samarbejdet og i samtalerne om det enkelte barn. Når 19% af skolerne i høj grad samarbejder om det enkelte barn og kun 12% af skolerne i høj grad afholder fælles forældresamtaler, må der være 7% af skolerne og institutionerne, der samarbejder om det enkelte barn, uden at inddrage forældrene, hvis de 19% alle har gennemført samarbejdet og ikke aftalt procedure herfor.

80% af skolerne arbejder hvert år eller ofte ud fra fælles overordnede temaer i samtænkningen, mens kun 2% aldrig samarbejder med fælles overordnede temaer og 18% i mindre grad har fælles tema som udgangspunkt for samarbejdet.

Her er det tydeligt, at skolerne og institutionerne vægter det overordnede fælles og derfor har gode betingelser for fælles at arbejde mod fælles mål.

På de tre spørgsmål; ”om samtænkningen har skabt større sammenhæng og variation i børnenes hverdag”, ”om lærerne har fået et bredere syn på det enkelte barn” og ”om samtænkningen har givet

skolens lærere et bedre indblik i fritidsinstitutionernes hverdag” svarer mellem 71 og 85% i nogen eller mindre grad, mens det kun er i spørgsmålet om lærernes indblik i fritidshjemmets hverdag og aktiviteter, at 29% kan svare, at de i høj grad har fået større indsigt, mens kun mellem 10% og 12% mener, at der i høj grad er skabt større sammenhæng og bredere syn på det enkelte barn..

Besvarelsene viser, at samtænkningen endnu ikke helt har bundfældet sig på skolerne, men forvaltningen vurderer, at samtænkningen er i positiv udvikling.

På spørgsmålet om, hvorvidt pædagoger og lærere samarbejder om trivslen i de enkelte klasser, svarer 45% i høj grad og 55% i nogen eller mindre grad. *Men der er nogen uoverensstemmelse mellem lærernes svar på samarbejdet med henblik på trivsel og samværsformer og svarene på, om samtænkningen har medvirket til bedre trivsel i de enkelte klasser, idet dette arbejde kun har virket i høj grad for 8% vedkommende og kun i nogen grad båret frugt for 61% af lærerne. Alle lærere svarer, at de i en eller anden grad har samarbejdet med henblik på at opnå bedre trivsel, mens 12% af lærerne svarer, at det slet ikke er lykkedes.*

Besvarelsen peger klart på, at der er vilje til og optagethed af at samarbejde om klassens trivsel, men også at den gode vilje ikke har virket efter hensigten. Forvaltningen peger på, at det er et tema, der bør arbejdes med. Og i høj grad også på, at skoler og institutioner har brug for tid til at komme videre.

Kun 20% svarer, at samtænkningen slet ikke har medvirket til at styrke det enkelte barns indlæring, mens 80% svarer, at det har haft en grad af effekt.

Besvarelsen viser, at samtænkningen har sin berettigelse i forhold til det enkelte barns indlæring. Der er dog behov for en styrkelse, idet kun 8% svarer i høj grad.

Gennemgang af ledernes svar

69% af skolelederne oplyser, at de i høj grad eller i nogen grad samarbejder ud fra fælles planlægning.

Der er en lille risiko for, at lederne tænker på den politiske beslutning om samtænkning, når de taler om plan for arbejdet, idet forvaltningen kun kender få eksempler på, udviklingsfora, der har udarbejdet udviklingsplan for samtænkning.

67% af skolelederne oplyser, at der i høj grad eller i nogen grad samarbejdes ud fra en fælles antimobbepolitik. *Dette svarer meget godt til, at en høj procent af lærerne oplyser, at de samarbejder med pædagogerne om trivslen i klassen. Et par udviklingsfora har ansøgt om centrale samtænkningssmidler til udarbejdelse af fælles antimobningspolitik. Det må også være et mindstemål, at alle lærere og pædagoger i de lokale fora kender hinandens antimobningspolitik og arbejder for, at børnene møder de samme holdninger og reaktioner i skole og fritidsinstitution.*

Kun 37% af skolelederne kan oplyse, at der i høj grad eller i nogen grad samarbejdes om emnet og at 37% slet ikke samarbejder om sorg - og kriseplaner. *Børn i sorg og chok har særligt stor brug for forudsigelighed og for at blive forstået uden at skulle kæmpe voldsomt for det. Som med antimobning må det være et mindstemål, at alle lærere og pædagoger i de lokale fora kender hinandens sorg – kriseplaner og arbejder for, at børnene møder de samme holdninger og reaktioner i skole og fritidsinstitution. Det skal her bemærkes, at forvaltningen har afholdt fælles temadage om sorg- og kriseplaner for lærere og pædagoger i efteråret 2004.*

25% af lederne oplyser, at lærerne i høj grad inspireres gennem fælles uddannelse. 14% af skolerne har deltaget i udviklingsprogrammet samtænkningen, hvor lærerne bl.a. har gennemgået fælles efter- og videreuddannelse med pædagogerne. Der er således to niveauer i besvarelsen: de 14%, der relaterer sig til udviklingsprogrammet og de resterende 11%, der særligt har taget initiativ til fælles kurser og efteruddannelse. At 57% i nogen eller i mindre grad inspireres gennem fællesuddannelse, mens 19% svarer slet ikke, tegner et billede af stor vilje på skoler og institutioner til at sikre fælles viden, idet der har været et begrænset udbud af gratis fælles kurser fordelt på to temaer, og institutionerne har et årligt kursusbudget på kun ca. 500 kr. pr. medarbejder.

Det viser, at der har været en prioritering af uddannelsesmæssig understøtning af samtænkningen.

Lederudvikling

Baggrund

Med udgangspunkt i Københavns Kommunes værdigrundlag er der i 2003 udarbejdet en lederprofil for skoleledere i kommunen, der lægger op til handling gennem værdibaseret ledelse. Lederprofilen har lagt op til særligt to politisk fastlagte initiativer: lederpakken og ny ledelsesstruktur. Indsatsen skal understøtte skoleledelsens arbejde med strategiske, pædagogiske, administrative og personalemæssige opgaver.

Lederpakken består af forskellige former for lederstøtte og lederuddannelse. Konkret kan nævnes: kortere og længere uddannelsesforløb som f.eks. diplom i ledelse, førlederkurser og kursusforløb.

I forbindelse med udviklingsprogrammet Skolen – et lære- og værested har der desuden været tilbudt lederne kursusforløb med mulighed for udvidelse til pd-moduler. Sigtet har været, at lederuddannelsen skal medvirke til at skabe et nødvendigt fundament under udviklingsprogrammet, så der opnås tilstrækkelig ledelsesmæssig opbakning og den nødvendige målretning til faktisk at implementere hele eller væsentlige dele af udviklingsprogrammet på skolen.

Herudover har lederne deltaget i undervisningsforløb, erfaringsudveksling, temadage mv. om fx. skolen som organisation og arbejdsplads, evaluerings- og vejlederkultur i flere udviklingsprogrammer og indsatser, for eksempel Læring med it, Faglig evaluering, Et godt skoleliv for alle og Offensiv Strategi. Derudover har forvaltningen ydet en indsats i forhold til styrkelse af skolens administrative ledelse f.eks. i forbindelse med indførelse af lønsumsstyring. Endelig kan nævnes særlige indsatser i samarbejdet mellem forvaltningen og skolelederkredsen i de enkelte Børne- og Ungeområder og PPR-distrikter.

Sammenfatning

Forvaltningens initiativer omkring ledelsesudvikling af den københavnske bygger på en lang række elementer. Spørgsmålene til skolelederne om ledelsesudvikling omfatter kun fire spørgsmål, der altså kun kan give en helt overordnet tilbagemelding. Skoleledernes besvarelser viser, at dem, der har gennemført videreuddannelse, i stor udstrækning oplever, at denne har ført til ændret lederadfærd. Derudover har skolerne i stort omfang taget initiativer til at fremme skolens evalueringskultur. 45 % af skoleledere oplever, at der på skolen er accept af, at han overværer undervisningen. Den kommende store indsats for at forbedre elevernes resultater i den københavnske folkeskole 'Kvalitetsløft til folkeskolen' vil intensivere ledelsesudvikling og bygge

Gennemgang af svarene

49% af lederne på folkeskoler og 56% af lederne på specialskoler har svaret, at de har gennemført videreuddannelse inden for de sidste tre år.

36% af lederne på normalskolerne oplever, at denne videreuddannelse i høj grad har medført en ændret lederadfærd, 61% svarer ”i nogen grad”. Næsten alle ledere på normalskolerne mener altså, at uddannelsen har medført en ændret lederadfærd. Blandt lederne på specialskoler svarer 33%, at videreuddannelsen i høj grad har medført en ændret lederadfærd, 17% svarer ”i nogen grad”, mens 50% svarer ”i mindre grad” eller ”slet ikke”.

Disse procenttal for specialskoler skal tages med alle forbehold, idet der kun er fem ledere, der har gennemgået videreuddannelse i perioden. Det er dog under alle omstændigheder forvaltningens vurdering, at ledernes videreuddannelse fremover i højere grad skal tilpasses den enkelte leder og ikke mindst de opgaver, den konkrete skole eller distriktet står over for.

Selv om videreuddannelsen efter nævnte model i en vis udstrækning skaber et fundament for lederne, kan det være svært at udlede effekten af uddannelsen som forandringspotentiale. Antalmæssigt oplever lederne dog langt overvejende, at uddannelsen har effekt og betydning for deres lederadfærd. Hvorvidt lærerne og skolens brugere tilsvarende oplever en ændret adfærd, siger undersøgelsen dog ikke noget om. Forvaltningen arbejder også i ’Kvalitetsløft til Folkeskolen’ med videreuddannelse som element af lederudvikling. Derudover vil indførelsen af ny ledelsesstruktur blive intensiveret.

Af alle adspurgte ledere svarer 95% af normalskolelederne og 80% af specialskolelederne, at de ”i høj grad” eller ”i nogen grad” inden for de sidste tre år har taget konkrete initiativer til fremme af en evalueringskultur på skolen. 50% af lederne oplever, at lærerne i høj grad accepterer, at de overværer undervisningen. Kun et par ledere mener, at der kun i mindre grad er accept. Det fremgår ikke, hvilke initiativer lederne konkret har iværksat til fremme af en evalueringskultur, og det fremgår ikke, om der er en systematik eller hvordan lederne overværer undervisningen.

Forvaltningen vurderer dog, at ledernes svar udtrykker to væsentlige forhold, som kan støtte ’Kvalitetsløft til Folkeskolen’:

- 1. at der faktisk arbejdes med evaluering i skolen*
- 2. at accept af ledelsens tilstedeværelse i undervisningssituationen er udtryk for, at vigtige forudsætninger er til stede for en kvalificeret samtale mellem leder og lærere om undervisningen.*

Tosprogede elever

Baggrund

Det politiske grundlag for folkeskolernes arbejde med de tosprogede elever og deres familier findes i ”Målsætning 2000” i afsnittet ”Mål for skolen i en multietnisk virkelighed”. Målsætningen fokuserer på

- De tosprogede elevers uddannelsesmæssige resultater
- Det positive kulturmøde
- Skolernes kulturelle rummelighed

Målsætningen uddybes med konkrete handleplaner i "Udviklingsplan for de københavnske folkeskolelæreres arbejde med tosprogede elever", som blev politisk vedtaget i BR i maj 2001.

Der er blevet arbejdet intenst med lærernes efteruddannelse og i slutningen af perioden endvidere med at udvikle en politik for mere ligelig fordeling af et- og tosprogede elever på skolerne.

Sammenfatning

Det er forvaltningens vurdering, at skolerne i periodens løb er kommet godt i gang med en skriftliggørelse af deres planer og at kompetenceudviklingen har taget et stort skridt fremad.

Det må imidlertid også konstateres, at spørgeskemaet ikke har været velegnet til at afdække særligt mange af de meget komplekse problemstillinger, der er blevet spurgt til.

Gennemgang af svarene

71% af skolerne har iflg. skoleledernes besvarelse udarbejdet et princip-papir vedrørende undervisning mv. i forhold til tosprogede elever. Tre fjerdedele af disse indeholder et syn på faglige krav til tosprogede elever. Desuden har 78% svaret, at de i høj, nogen eller mindre grad har udarbejdet konkrete handleplaner på tosprogsområdet.

Den grundlæggende efteruddannelsen på CVU på 240 timers kursus i dansk som andetsprog samt det samfundsfaglige vedrørende tosprogede elever bliver i udstrakt grad anvendt af de lærere, der underviser som specialister: dvs. i sprogcenter eller i modtagelsesklasser.

Af kommentarerne til spørgsmålet fremgår det, at mange skoler ikke har modtagelsesklasse eller sprogcenter eller at det er så nyt, at de ikke kan udtale sig. Andre fortæller, at de lærere, som har fået efteruddannelsen, ikke er på skolen mere. *Forvaltningen vurderer, at det er en af grundene til, at 20% placerer sig i kategorien, hvor 0-24% af lærerne ikke underviser i sprogcenter eller modtagelsesklasse. Set i dette lys er det faktisk relativt få, der har fået 240 timers kurset men som ikke bruger det. Afdelingen for Tosprogsudvikling har pt. en spørgeskemaundersøgelse i gang, som kan give helt præcise tal på, hvor mange af de lærere, der er i sprogcenter og modtagelsesklasse, der har 2x120 timers kurset.*

Effekten af den store efteruddannelsessatsning i form af Sprog og Fag kurserne (50 timer) kunne afspejle sig i arbejdet i skolernes fagudvalg. Imidlertid har hele 65% svaret, at det gør den slet ikke eller kun i mindre grad, og altså 33%, at det gør den i høj eller nogen grad. *Dette kunne hænge sammen med, at en del skoler ikke har fagudvalg eller at efteruddannelsessatsningen i stedet er drøftet i andre pædagogiske fora. F.eks.: "Det drøftes ikke specifikt i skolens fagudvalg, men det har været drøftet mange gange i pædagogisk råd!!! Og det drøftes på møder for sprogcentrets lærere."*

I børnehaveklassen varetages dansk som andetsprogsundervisningen af en børnehaveklasseleder med særligt ansvar for dette område, således at der minimum er 5 timer ugentligt, der er øremærkede til egentlig undervisning i dansk som andetsprog og således, at der i øvrigt kan planlægges i hverdagen med denne dimension. Spørgsmålet er, om denne ordning har givet bedre grundlag for undervisningen i første klasse. Til dette svarer funktionslærerne meget forskelligt. 45% mener i høj eller nogen grad, at det har givet et bedre grundlag. Men 26% mener slet ikke, det har givet et bedre grundlag. Flere udtrykker, at det er svært at svare på dette spørgsmål, da elevgruppen jo er forskellig fra år til år.

I kommentarerne er der grundlag for en vis optimisme. F.eks. her:

”Evalueringerne viser klart, at børnene udvikler sig sprogligt i løbet af skoleåret, både med hensyn til udtale, et udvidet ordforråd og en mere aktiv sproglig deltagelse i dagligdagen. / BSO-prøven sidst på skoleåret har også vist, at mange af de tosprogede børns skriftsproglige opmærksomhed ligger på niveau med de etsprogede børn. / Desuden udtaler 1. klasselærerne, at de oplever en klar forbedring” og ” Jeg ved det jo ikke med sikkerhed, det kan være, at § 4A har slået igennem og endelig kan det være, at eleverne er blevet "bedre".”

Ifølge skoleledernes besvarelse på spørgsmålet om, hvorvidt skolen har konkrete handleplaner for tosprogede elever, har 78% besvaret, at sådanne har de. Funktionslærerne mener, at lærerne også handler herefter. Alligevel svarer 16%, at det gør de slet ikke.

84% af lærerne angiver, at deres faglige forventninger til de tosprogede elever er lige så høje som til de etsprogede elever. Kun 16% mener, at det i mindre grad er tilfældet.

Billedet vedrørende skole-hjem samarbejdet synes ikke at have ændret sig gennem de sidste tre år. Tosprogede forældres deltagelse i skolens møder af faglig eller social art har ifølge besvarelserne heller ikke ændret sig meget gennem de sidste tre år. Dette mener i hvert fald 65-66%. 32-25% mener at deltagelsen er steget.

Pædagogisk anvendelse af it

Baggrund

Den 'Ekstraordinære IT-Satsning' startede på de københavnske skoler i 1998. IT-Satsningen blev fulgt op af et CTU-støttet projekt 'Den to-puklede kamel', hvor it blev inddraget i fagene. I årene 2001 – 2004 kunne der søges midler via Undervisningsministeriets pulje 'IT og Medier i Folkeskolen til dækning af kursusudgiften til Skole-IT-kørekortskurset. Det betød, at ca. 1700 lærere i de år har gennemført Skole-IT – Det pædagogiske IT-kørekort, og dermed erhvervet yderligere kompetencer i forbindelse med inddragelse af it og medier i undervisningen.

Udviklingsprogrammet Læring med IT blev sat i værk i erkendelse af, at it og medier har fået så markant en placering i skolens undervisning og elevernes læring, at det påvirker hele skolens organisering og stiller nye forventninger og krav til såvel lærere som ledelse. Med den betydning, som Uddannelses- og Ungdomsforvaltningen tillægger det pædagogiske center som 'kraftcenter' for integration af it og medier i undervisningen, blev det derfor naturligt at fokusere på såvel ledelse som centerteamets rolle og muligheder.

Udviklingsprogrammet fik derfor et dobbelt sigte:

- at kvalificere skoleledelsen til at varetage skolens overordnede it-strategiske udvikling
- at kvalificere skolens centerteam til en proaktiv it- og medievejledning.

Til udviklingsprogrammet blev knyttet forskning fra Det pædagogiske Universitet / DPU, og forskningen mundede ud i rapporten "Skolens vejledningskultur" – En sammenfatning af forskningsresultater i tilknytning til ITMF-projekt nr.212 om Læring med IT. Der har deltaget 25 skoler i Læring med IT.

Sammenfatning

De mange kurser i it og medier, Udviklingsprogrammet Læring med IT for 25 skoler, indførelsen af skolernes intranet for halvandet år siden, massiv indsats ift 3. klasserne, Junior-PC-kørekortet (ca. 57 af vores skoler er tilmeldt som Junior-PC-kørekortsskole), hvis koncept tager udgangspunkt i Fælles Mål, betyder, at alle skoler har fokus på it og medier, og udviklingsprogrammet Læring med IT har været udslagsgivende for andre skolers ønske om styrkelse af centerteamets opkvalificering. Dette ses også i forbindelse med den nye ledelsesstruktur på skolerne, hvor ledelsen er udvidet med en afdelingsleder for læringsmiljø.

Forvaltningen noterer sig imidlertid, at der stadig mangler en del i, at it opleves som et væsentligt element i kommunikationen mellem lærere og ledere og mellem skole og hjem. Endvidere viser svarene, at lærerne stadig har svært ved at se it's potentiale i forhold til undervisningsdifferentiering, et område, der generelt – og ikke kun i København – er store vanskeligheder med at gøre aktivt i undervisningen.

Lærernes svar

På 42% af skolerne giver der udtryk for at it i høj grad har bidraget til at styrke samarbejdet mellem lærerne, mens kun 22% mener at det samme er tilfældet i forhold til samarbejdet mellem lærere og ledelse. I begge spørgsmål svarer 47% at samarbejdet er styrket i nogen grad. Ingen skoler har svaret 'slet ikke' til spørgsmålene. *Da skolerne kun har haft mellem et og halvandet år til at implementere videndelingsværktøjet SkoleIntra, vurderes det, at samarbejdet styrkes i takt med at skolernes fortrolighed med Skoleintras faciliteter øges.*

Omkring anvendelsen af it i undervisningen fordeler svarprocenten sig noget anderledes. Til spørgsmålet om, hvorvidt lærerne anvender de digitale læremidler til at differentiere undervisningen, svarer kun 7% af skolerne, at det gøres i høj grad. Derimod giver 59% dette svar på spørgsmålet om øget mangfoldighed i elevernes udtryksform i forbindelse med projektopgaven. *Det vurderes, at it indtænkes mere naturligt i projektopgaven, hvor eleverne selv vælger udtryksformerne end i den daglige undervisning, hvor manglende kendskab til programudvalget kan være en parameter for ikke at medtænke it i den differentierede undervisning. Så der er en opgave for skolerne pædagogiske center at tage hånd om.*

Den øgede mængde udstyr, der tilflyder skolerne i disse år, bevirker at skolerne skal have fokus på de fysiske læringsrum. Alligevel svarer 60%, at it kun i nogen grad har bidraget til udviklingen af de fysiske læringsrum. *Forvaltningen vurderer, at ved de mange ombygnings- og tilbygnings-sager, der sker på skolerne i disse år, skal der være fokus på den pædagogiske placering af udstyret med udgangspunkt i skolens pædagogiske praksis.*

Ledernes svar

Der er de seneste år afsat mange midler til lærernes deltagelse i Skole-IT - Det pædagogiske IT-kørekort. 83% af skolerne svarer, at over halvdelen af lærerne er i gang med eller har erhvervet IT-kørekortet. Knap 50% gør gældende, at det har øget kvaliteten af lærernes undervisning. *Det er forvaltningens vurdering, at alle lærere skal erhverve Det pædagogiske IT-kørekort, og der fortsat skal være tilbud om kurser i inddragelsen it og medier.*

På spørgsmålet om forbedret informationsniveau i forhold til forældrene efter indførelsen af SkoleIntra, svarer kun 20% af skolerne ja, og 18% svarer 'slet ikke'. *Dette hænger givet sammen*

med, at SkoleIntra ikke er taget i brug fuldt ud på skolerne. Skolerne har i første omgang satset på lærernes intranet samt SkolePorten / skolens hjemmeside. Herefter inddrages ElevIntra og sidst ForældreIntra – men det vil komme på alle skoler.

Psykisk arbejdsmiljø

Sammenfatning

Overordnet kan siges, at skolerne er i en god udvikling i forhold til at få sat psykisk arbejdsmiljø på dagsorden. Der er jævnlige drøftelser af temaer om psykisk arbejdsmiljø, og der gennemføres arbejdspladsvurderinger og andre kulturundersøgelser. Næsten alle ledere er opmærksomme på at få gennemført medarbejderudviklingssamtaler og de arbejder systematisk med at nedbringe fraværet.

Mange skoler har i deres udviklingsplan beskrevet, hvordan de arbejder med psykisk arbejdsmiljø, selv om det ikke hidtil har været et krav. Kun ca. 2/3 af skolerne har udarbejdet en decideret handleplan, som er en lovpligtig beskrivelse af arbejdsmiljøproblemer, og taget stilling til, hvordan man prioriterer deres løsning. For at få forankret skriftligheden og dermed forpligtelsen til at handle på eventuelle problemer med psykisk arbejdsmiljø, bør det fremover være et krav, at skolerne i deres udviklingsplan beskriver, hvordan de arbejder med psykisk arbejdsmiljø.

Endvidere bør forvaltningen i dialog med skolerne drøfte, hvilke redskaber der kan tages i anvendelse bl.a. i forhold til stress og konflikthåndtering.

Baggrund

Uddannelses- og Ungdomsforvaltningen har i december 2004 søsat: ”Offensiv Strategi – psykisk arbejdsmiljø”, som er et 3-årigt projekt, der skal hjælpe de københavnske skoler med at få sat det psykiske arbejdsmiljø på dagsordenen.

Generelt henvender projekt Offensiv Strategi – psykisk arbejdsmiljø sig til alle skolernes ledelse og lærere. Da målgruppen tæller mange mennesker, er det ikke muligt at komme i direkte kontakt med alle. Den direkte kontakt sker til fem personer fra hver skole, som anses for at have en central rolle i forhold til at have indflydelse på skolens psykiske arbejdsmiljø. De fem nøglepersoner er skolens ledelse, sikkerhedsrepræsentanten, tillidsrepræsentanten og en repræsentant fra skolens udviklingsgruppe. Projektet bæres dels af en informationsdel og dels af lokal støtte ude på skolerne. Projektet har gennemført en midtvejsevaluering i marts 2005 for at måle en effekt – og også personalepolitisk regnskab 2005 belyser effekter af dele af projektet.

Gennemgang af svarene

Spørgsmålene i denne undersøgelse relaterer sig til de mål, der er opsat for projekt Offensiv Strategi. Ledelse og medarbejdere har ikke svaret på præcis samme spørgsmål, idet de har forskellig perspektiv på en del af emnerne. Der er ingen større forskelle på normal- og specialskolers besvarelser. I teksten er de to mindre forskelle beskrevet.

Cirka halvdelen af medarbejderne svarer, at skolens udviklingsgruppe i løbet af de sidste tre år har taget initiativ til at drøfte psykisk arbejdsmiljø, mens 2/3 svarer, at skolens sikkerhedsgruppe meget ofte eller ofte har taget initiativ til at drøfte psykisk arbejdsmiljø. Når skolernes ledelse besvarer et lignende spørgsmål, svarer 93%, at ledelsen selv eller sikkerhedsgruppen inden for de sidste tre år meget ofte eller ofte har taget initiativ til, at man drøfter psykisk arbejdsmiljø.

Skoleledelsen blev spurgt, om man inden for de sidste tre år har udarbejdet en arbejdsplads-vurdering (APV), hvortil 93% på normalskoler svarer ja. For specialskoler svarer 80%, at man har udarbejdet en APV. Forskellen er ikke signifikant. Lidt over halvdelen af skolerne har ifølge lederne udarbejdet en skriftlig handleplan på baggrund af arbejdspladsvurderingen.

Ifølge lov om arbejdsmiljø er det et krav, at alle arbejdspladser med ansatte mindst hvert tredje år skal gennemføre en skriftlig arbejdspladsvurdering, som indeholder en handleplan med beskrivelse af arbejdsmiljøproblemer og med angivelse af, hvordan man prioriterer deres løsning.

Skolelederne svarer i højere grad end medarbejderne, at man har gennemført en APV. I Offensiv Strategis midtvejsevaluering svarede 57%, at man på deres skole har gennemført en arbejdspladsvurdering inden for de sidste 3 år, mens 15% svarede nej. 27% svarede, at de ikke ved det eller ikke husker det. I Personalepolitisk Regnskab 2005 svarer 73% af folkeskolelærerne, at de har deltaget i en lokal undersøgelse af medarbejdertilfredshed/trivsel på deres arbejdsplads.

46% af skolernes ledelse svarer i denne undersøgelse, at skolen har fået gennemført en kulturundersøgelse i forbindelse med et udviklingsprogram eller lignende. I forvaltningens udviklingsprogram 'Skolen, et lære- og værested', som er et tilbud til skolerne i år og sidste skoleår, har 19 skoler fået gennemført en kulturundersøgelse, og herudover har 21 skoler fra Offensiv Strategi fået hjælp til at gennemføre APV el. lign. Forvaltningen ved derfor med sikkerhed, at 40 skoler ud af 77 har undersøgt deres psykiske arbejdsmiljø.

2/3 af lederne svarede, at der var udarbejdet en APV-handleplan, og 70% af medarbejderne, at skolen i sin udviklingsplan en eller flere gange i løbet af de sidste tre år har beskrevet, hvordan man arbejder med det psykiske arbejdsmiljø.

Det er erfaringen, at skolerne ikke ser ligheder mellem APV og kulturundersøgelser. Men eftersom tallene for at have gennemført APV eller andre former for kultur- og trivselsundersøgelser er ret høje, synes det som om, at skolerne har grundlaget for at kunne beskrive, hvordan de arbejder med psykisk arbejdsmiljø. Det bør fremover være et krav, at skolerne i deres udviklingsplan beskriver, hvordan de arbejder med psykisk arbejdsmiljø.

Gennemførelse af Medarbejderudviklingssamtaler (MUS) har betydning for medarbejdernes udvikling og trivsel. På normalskoler svarer 41% af skolelederne, at de gennemfører MUS hvert år – mens 60% på specialskolerne gør det. På normalskoler gennemfører 59% MUS hvert andet år – mens 40% af specialskolerne gør det hvert andet år. *Det er tjenestepligt for den enkelte leder at sikre, at alle medarbejdere får tilbudt MUS mindst hvert andet år.*

I Offensiv Strategis midtvejsevaluering blev der spurgt til MUS. 77% svarede "Ja" til, at de inden for de sidste 24 måneder havde fået tilbudt at deltage i en MUS, mens 21% svarede "Nej" og 2% "Husker ikke". I Personale Politisk Regnskab 2005 svarer 52%, at de har fået tilbudt MUS inden for det sidste år. Nogle har supplerende anført, at de skiftevis gennemfører MUS og teamudviklingssamtaler hvert år

Et godt psykisk arbejdsmiljø skulle gerne kunne nedbringe sygefraværet. 82% af skolelederne svarer, at de arbejder systematisk med at nedbringe sygefraværet.

Da Offensiv Strategi er en særlig indsats er det væsentlig at få vurderet, om projektet har en effekt. 68% af lederne og 67% af medarbejderne svarer, at de på deres skole i høj eller nogen grad er blevet inspireret af projekt Offensiv Strategi. I Offensiv Strategis midtvejsevaluering har 84% svaret, at det er meget godt eller godt med et projekt som Offensiv Strategi – psykisk arbejdsmiljø.

46 af skolernes medarbejdere har tilføjet en kommentar om temaer i forhold til psykisk arbejdsmiljø, som man har arbejdet videre med. Det tema, som oftest er nævnt, er teamorganisering. *Fra besøg på skolerne er forvaltningen bekendt med, at der arbejdes med teamorganisering på mange skoler. Alt efter hvor langt skolen er med udviklingen af teamarbejdet, flytter fokus sig fra strukturen (mødeplanlægning mv.) til de pædagogiske drøftelser (indholdsdel) og ender ved relationerne. Det er derfor heller ikke bemærkelsesværdigt, at et andet stort tema er kommunikation, som bl.a. har betydning for, om konflikter og uenighed i team skaber modløshed eller energi.*

Det tredje store tema er de fysiske rammer, hvor de fleste skoler har behov for vedligeholdelse. *Der er i 2004-2006 årligt afsat ca. 190 mio. kr. til udvendig og 200 mio. kr. til indvendig vedligeholdelse. I samme periode er afsat ekstra ca. 290 mio. kr. til vedligeholdelse af bl.a. skoler (75 mio.) og københavnske idrætsanlæg (86 mio.). Herudover en vedligeholdespulje på 10,4 mio. kr. i budget 2005, som skal udmøntes. I budget 2005 er afsat 20 mio. til renovering af faglokaler, 5 mio. kr. til renovering af toiletter /baderum samt 3 mio. kr. årligt til vedligeholdelse af legepladser på skoler/fritidshjem. Fra politisk hold er der enighed om at fremskynde yderligere på renoveringer på skolerne.*

To mindre temaer, som dog er værd at nævne, er stress og konflikthåndtering. *Det er erfaringen, at mange lærere, som alle ansatte i Københavns Kommune jf. personalepolitisk regnskab, føler sig presset af arbejdsmængde og arbejdstempo og derfor søger redskaber til at håndtere dette. I forhold til at håndtere konflikter drejer det sig om konflikter lærer/lærer, lærer/ledelse, lærer/elev og lærer/forældre.*

Fælles mål

Baggrund

I modsætning til de øvrige indsatsområder er mål og rammer her fastsat på statsligt niveau. Det skete umiddelbart efter at den nuværende regering tiltrådte. Der har været stor offentlig bevågenhed på området, og skolernes arbejde med den faglige udvikling har været inddraget og problematiseret fx i forbindelse med PISA-undersøgelserne. Forvaltningen har derfor vurderet, at det må være interessant at få belyst den måde, hvorpå skolerne har arbejdet med mål og evaluering i relation til elevernes faglige udvikling.

Ministeriet har iværksat en midtvejsundersøgelse af samme felt på landsbasis. En række af de spørgsmål, der anvendes i forvaltningens spørgeskema, er identisk med dem, ministeriet har anvendt. Når ministeriets evaluering foreligger, vil det derfor være muligt at sammenholde de københavnske svar (under et) med landsgennemsnittene.

Sammenfatning

Det er åbenlyst, at Fælles Mål endnu ikke er kommet til at fylde meget i mange skolers hverdag, og de forventninger, der har været til deres implementering, kan næppe siges at være indfriet.

Imidlertid fremgår det tydeligt af kommentarerne til spørgeskemaet, at man inden for de sidste par år har taget en række initiativer, som på sigt vil ændre dette forhold. Der er mange steder etableret egentlige fagteam, adskillige skoler er i gang med at formulere krav til indholdet af lærernes/teamenes årsplaner, og 13 skoler har tilmeldt sig udviklingsprogrammet Faglig evaluering.

Det er påfaldende, at mange ledere ikke mener, at der hos ledelsen er et selvstændigt ansvar for brugen af Fælles Mål i undervisningen, og at de generelt synes at overvurdere den faktiske brug af dem.

Det skal bemærkes, at Kvalitetsløft til folkeskolen (PISA-opfølgningen) har fokus på udvikling af evalueringskultur.

Lærernes svar

På 65% af skolerne har langt de fleste lærere egne faghæfter med læseplaner og trinmål. På 20% af skolerne har under halvdelen af lærerne dem umiddelbart til rådighed. En skole oplyser dog, at lærerne har fået besked om, at de kan hente faghæfterne på ministeriets hjemmeside. *Efter forvaltningens opfattelse burde alle lærere have deres eget eksemplar af faghæftet i alle de fag, de underviser i.*

På 36% af skolerne er der fagteam i langt de fleste fag. Fagteam er en gruppe af lærere på skolen, som underviser i samme fag. På 24% af skolerne er det højst i hvert fjerde fag. Nok så vigtigt er det, at Fælles Mål kun på 20% af skolerne i stort omfang indgår i fagteamenes drøftelser, og at det slet ikke eller kun i mindre grad sker på 28% af skolerne. På 82% af skolerne rådgiver fagteamene ret sjældent eller aldrig om implementering af fælles mål. En del specialskoler oplyser, at de ikke umiddelbart har kunne bruge Fælles Mål men har måtte opstille egne mere realistiske mål for deres elevgruppe. *Det er forvaltningens vurdering, at fagteamene i højere grad end tilfældet er kunne tage fagdidaktiske spørgsmål op, herunder arbejdet med Fælles Mål og evaluering i det pågældende fag eller faggruppe.*

Når der spørges til den faktiske brug af Fælles Mål som redskab i undervisningen, ser det lidt bedre ud. Formuleret som generelt spørgsmål svarer 86% ja til, at målene i hvert fald i nogen grad inddrages. Procenten falder dog, når der spørges mere præcist. I tværgående fagsamarbejde 74%, i forbindelse med evaluering 68% og i sammenhæng med undervisningsdifferentiering kun 54%. En del af forklaringen på den sidste procentangivelse kan være, at 40% ikke anser målene for at være særlig egnede til at evaluere ud fra. *I mindre grad ud fra spørgeskemaet men snarere baseret på erfaringer fra udviklingsprogrammet Klare Mål er det forvaltningens vurdering, at der kun i ret begrænset omfang evalueres på baggrund af faglige mål.*

Ledernes svar

Når lederne spørges om skolens arbejde med Fælles Mål, er de mere optimistiske, end hvad der kommer til udtryk i lærerbesvarelsene (ledernes positive svar ligger generelt 15 procentpoint over lærernes vurderinger).

91% angiver, at der enten er faste retningslinier for lærernes arbejde med Fælles Mål eller at kravene til en sådan brug er underforstået (48%). De resterende 9% mener slet ikke, det er ledelsens ansvar (men altså et anliggende for den enkelte lærer). At den faglige kobling til Fælles Mål generelt overlades til læreren, bekræftes også af, at på 82% af skolerne har skolebestyrelsen slet

ikke eller i mindre grad været involveret i at sætte Fælles Mål på dagsordenen. *Det er forvaltningens vurdering, at det giver grund til overvejelse, at 57% af lederne ikke mener, at ledelsen behøver udarbejde retningslinier for lærernes anvendelse af Fælles Mål. I en sådan overvejelse må det indgå, at ledelsen tilsyneladende overvurderer den faktiske brug af mål og evaluering i undervisningen.*